

1875 - IV. Tip Ayyıldızlı Posta Pulları

(Dantel 13 1/2)

Av. Doğan YURDAKUL

Duloz Pullarının IV. Tipli olanlarına 1875 tarihi konularak ve serinin 10 para, 20 para ve 1 kuruştan oluştuğu belirtilerek kataloglarda zikredildiği filâtelistlerin malûmudur.

Gerekli bilgi için Pulhan'ın 1975 ve Burak'ın 1991 tarihli kataloglarına baktığımızda, dip notlarda muhtasar malûmat olduğu görülmekte ise de, geniş açıklama ve 1 kuruşun 3 ayrı tipi hakkında kapsamlı izahat olmadığından, biz bu yazımızda temas edilmemiş hususlara da değinmek ve 1 kuruşluk pulun hakkında daha ayrıntıya girmek istedik.

Pulhan bu serinin pullarını tanıtırken 10 p. leylâki, 10 p. mor, 20 p. yeşil; 1 kuruş sarı-turuncu renklerini yazmış; Burak ise sırasıyla 10 p. leylâki, 20 p. yeşil, 1 kuruş turuncu olarak belirttikten sonra ve ayrı olarak 10 p. mor, 10 p. leylâki (dantel 12-13) ve 1 kuruş sarı olarak zikretmiştir.

Kanaatimizce renkleri belirtip tanıtımı yaparken normal renkleri ve varyeteleri varsa bunları altlarında -harf ilâvesiyle- yapmak ve ayrı emisyon olduğu kuvvetle muhtemel 10 p. leylâki dantel 12-13 olanı bunların altında ayrı olarak göstermek daha isabetlidir.

Şu halde; tanıtımı yaparken:

53 10 p leylaki, (varyetesi) mor 53a

54 20 p açık yeşil, (varyetesi) yeşil 54a

55 1 kuruş turuncu, (varyetesi) sarı 55a olarak alt alta yazdıktan sonra 53 A olarak leylâki 10 p. dantel 12, 13'ü zikretmek daha doğru bir yaklaşım olarak tezahür etmektedir.

Bu 3 pulun da karton üzerine sürşarjsız eseleri mevcut olduğu gibi; normal kağıtlı, dantelli ve fakat sürşarjsız olanları koleksiyonumda vardır.

Pulhan 4 erör zikretmiş, Burak bunların adedini on'a yükseltmiştir. Bu fark Pulhanın ranverse olanlara numara vermemesinden ve de bazı per dantelsiz veya kısmen dantelsizleri belirtmemesinden ileri gelmiştir.

Burak Kataloğunda belirtilmiş olanlar 20 para çift sürşarj hariç -tarafımdan bilinmektedir. Bunun dışında 10 paranın çift sürşarjlısı ve de üç pulun da yağlı kağıda basılı olanları görülmüştür.

20 p. ve 1 numaralı pul ortadan kesilerek kullanılmıştır.

1875 pullarının dantelleri 13,5 tur. Sade 10 paralık leylâki ayrıca 12-13 dantelle mevcuttur.

Seri hakkında kısa izahtan sonra, asıl bu yazının konusunu teşkil eden 1 kuruşluk pul üzerinde duracak ve özellikle tesbit edilmiş 3 sürşarj tipinin neler olduğunu açıklamaya çalışacağız.

Pulhan bu tip konusunda dip notta farkın, “Osmaniye” ve “Bir kuruş” kelimelerinin yazılış tarzından doğduğunu, kıymetlerinin aynı olduğunu ifade etmiş, “Devlet” kelimesindeki farktan bahsetmemiş, üç tipin nasıl görüldüğünü resmetmemiştir, aradaki farkların nasıl tesbit edileceğini açıklamamıştır.

Burak Kataloğunun hazırlayan Ara Garmiryan üç sürşarj tipini gösteren pulları -kendisi o sırada Dulozla meşgul olmayıp, elinde pul kalmadığından- benim koleksiyonumdan temin ederek kataloğa koymuş, dipnotta da Pulhan'ın ifadesini tekrarlamakla beraber; 1 kuruşluk pullardan birinin 1875 den evvel tedavüle konduğu yolundaki beyanımı da “üç tipe aynı tabakada rastlanmadığından ayrı emisyonlar olduğu tahmin edilmektedir” şeklinde beyan etmiştir.

Ben eski yazı bilmediğimden Pulhan'ın ifadesinden faydalanamadım. Ancak sözkonusu 1 kuruşluk pulla zamanla oldukça haşır neşir olarak, koleksiyonumda -bilinen en büyük parça olarak adlandırılan- yirmibeşlik, yirmibirlik ve dokuzluk bloklar ile damgasız ve damgalı birçok pulu tetkik ederek adetâ pulların resmini gözlerimle çekip hafızaya göndermeye, eski yazıların anlamlarını öğrenmeğe çalışıp sürşarj farklarının neler olduklarını tesbitle işe başladım.

Şu tarihlerde eski yazıyı bilen nesil yok olmaya başladığından ve özel merak sahibi birkaç genç dışında eski yazıyı bilenler pek kalmadığından, tesbit eylediğimiz üç tipi, tiplerin varyetesini ve de sürşarj erörlerini açıklamaya çalıştığım takdirde etüt yapan filâteslistlere faydalı olacağım kanısıyla bu yazıyı kaleme almak cüretini gösterdim.

1 kuruşluk pulun sürşarj tiplerinin farkları:

a) Pulun üst kısmında bulunan “Devlet” kelimesinin yazılışı 1868 serisi 1 kuruşluk puldaki aynı kelimenin yazılışını andırır. Bu nedenle bu tip 1875 1 kuruşu, 1868 1 kuruşluk pulu ile karıştıranlar az değildir. Ancak dikkat edildiğinde arada bariz fark vardır. Resimde de görüleceği veçhile “let” son kısmında, 1875 pulunda, yukarı doğru hafif bir kıvrılma mevcuttur. Üstte de, biri bahsettiğim kıvrımın tam üstüne gelmek üzere 3 nokta vardır. (Ancak bazı hafif baskılarda soldaki sonuncu nokta ya hafif görülür veya çıkmamış olabilir.) Buna mukabil 1868 1 kuruşluk pulda evvela kısa bir eğik çizgi, sonra iki nokta ve solunda (v) gibi bir işaret mevcuttur.

İşte bu A tipi, öncelikle, B ve C tiplerinden “Devlet” kelimesindeki nokta adediyle ayrılır. A tipinde üç; B ve C tiplerinde kesin olarak iki nokta vardır.

Diğer taraftan B ve C tiplerinde “Devlet” kelimesinin ortasında bulunan “Lam” harfi mutlaka dik vaziyette düzdür. Oysaki A tip de bu harf sola doğru hafif eğiktir. Ancak A tipinin bir varyetesi olup (ki buna AA olarak gösteriyoruz) bunda lam harfi, B ve C de olduğu gibi diktir, kuruşun son harfi de A tipi gibi değil, B tipindeki harfe benzer durumdadır.

b) Solda bulunan “Osmaniye” kelimesi B ve C tiplerinde, yukarıdan

aşağıya tamamen düz vaziyettedir ve sona gelince üst kısımda tek nokta vardır.

A tipinde ise Osmaniye kelimesinin son kısmı düz değil, bakış durumuna göre, sağa doğru hafif eğik vaziyette bittiği gibi, bu kısımdaki üstteki nokta tek değil, genellikle üç ve bazen de hafif baskı neticesi iki adettir.

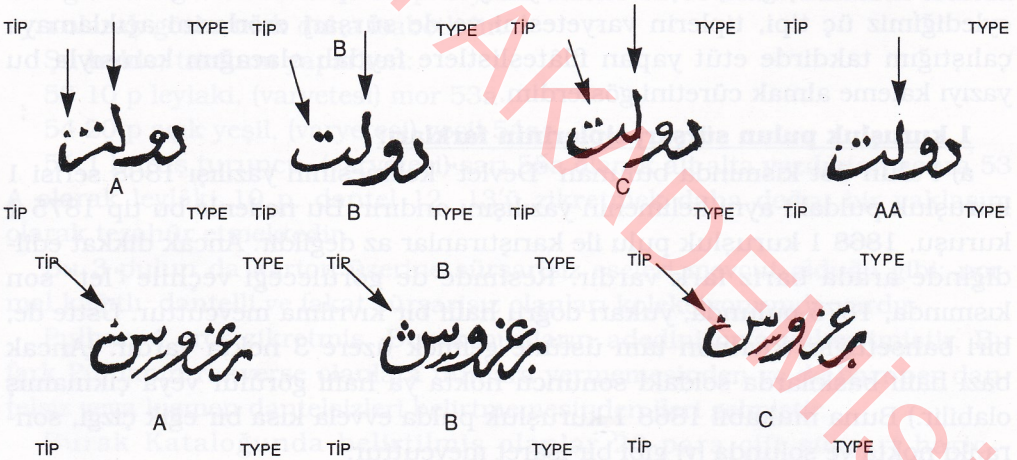
c) Tipler arasındaki bir fark da, alttaki, “Bir/kuruş” kelimesindedir.

B tipinde “Kuruş” kelimesinin son harfi (ş) bir çanağa benzemektedir. Çanağın açık olan üst kısmında, altta iki ve üstünde bunların arasına gelecek şekilde bir nokta (yani üçgenvari üç nokta vardır ve çanağın sağ alt kısmındaki çizgi oldukça yataydır.

Buna makabil A ve C tiplerinde bahis konusu Ş (ki çanağa benzediğini söylemiştik, üstünde bulunan noktalardan alttaki iki nokta çanağın sol ucuyla birleşme sonucunda çanağın açık olan üst kısmını yatay bir çizgi gibi soldan sağa kapatmakta ve bu hattın üzerinde tek nokta gözükmemektedir.

Ayrıca B tipinde alttaki kısa tırtıllı hat diğerlerine nazaran daha az eğik durumdadır.

Eski yazıya vakıf olmadığım için benzetmelerle izah etmeye çalıştığım için kusuruma bakılmamasını diler, sürşarj tiplerinin birbirlerinden ayrıldıkları noktaların şema ve pul resimlerinde net olarak görülebileceğini umarım.

Tip farklarının izahından anlaşılacağı üzere 1 kuruşun bu değişik yazıları sebebiyle ve üç tip bir kuruşun tiplerine aynı bloklarda rastlanmadığından bu 3 tip 1 kuruşu 1875 emisyonu kabul etmek zordur.

Kanılmaz A tipi dediğimiz ve biraz 1868 serisi 1 kuruşluk pulun “Devlet” yazısını andıran pul ilk basılan ve emisyonu konan pul olmak gerekir.

Denilebilir ki “neden ilk de, ikinci veya son baskı değil?”

İlk basılmış olduğu kanaatini doğuran husus, 1873 emisyonunda 1

kuruşluk valörün olmayışı, 1870 deki 1 kuruşluk pulun geçen süre zarfında tükenmiş olabileceği ve bu nedenle -belki 1874 yılında- 1 kuruşluk pula ihtiyaç duyulmuş olabileceği varsayımıdır. Bu konuyu rahmetli üstat Tevfik Kuyuş beyefendiye açtığımda, kesin bir tarih verilememekle beraber, kendisinin de kanaate iştirak ettiğini belirtmişti. Duloz pulları hakkında derin bilgi sahibi Yük. Müh. Koçak Bey'in de aynı kanıda olduğunu sanmaktayım.

A tipinin ilk basıldığı kabul edilince, ikinci olarak C tipli olanın basılmış olduğunun kabulü gerekmektedir. Gerçi "Devlet" ve "Osmaniye" kelimeleri değiştirilmiştir; ancak kuruş yazısının son harfi Ş aynen A tipindeki gibidir.

Bu durumda son olarak -ve belki 10 ve 20 paralık pullarla birlikte- B tipi olan basılmış denebilir. Zira bütün yazılar ve "kuruş" yazısının en muntazam yazılı olduğu pul B tipi olandır ve de yazısı 10 ve 20 paralık pullarla ahenk bulunmaktadır.

Sonuç olarak 1 kuruşluk pulların üç tipinin ayrı baskı neticesi emisyonla vazedildiği çok kuvvetle muhtemeldir. Ne var ki kesin tarih elde mevcut olmadığından hepsi 1875 emisyonu kabul edilerek kataloglara geçmiştir.

1 kuruşluk pulda olduğu gibi, 10 paralık pulda da ayrı baskı mevcuttur. Malûm olduğu üzere 10 para leylâki pulun 12 12 1/4; 12 1/2; 12 3/4 ve 13 dantelli olanları da vardır. (Pulhan ve Burak katalogları bunları 12-13 dantel olarak göstermiş ve ayrı bir numara vermişlerdir.)

Bu pulu seri içinde mütalâa etmek filâtelî mantığına ters düşer. Bana göre, 1873 emisyonu danteline uygun dantel taşıdığından, bunun da ilk basılan 10 para olduğunu kabul etmek imkânı mevcuttur.

1 kuruşluk pulun sürşarj erörleri:

- a) A tipi 1 kuruşun "Devlet" kelimesindeki üç nokta da yoktur.
- b) A ve C tipli 1 kuruşların "kuruş" kelimesinin sonundaki Ş -harfi üzerinde - üstteki- tek nokta mevcut değildir.
- c) C tipinde "Osmaniye" kelimesinin son harfi yeni yazı ile "a" gibi olması gerekirken, sona gelen yarım dairenin noksanı ile bir "çengel" durumunda olması hali.

Bu erörler bloklarda ve birçok pulda müşahede edildiğinden arızî bir varyete olmayıp; tabakada tekerrür eden bir erör olduklarını kabul etmek gerekir.

1 kuruşluk pulun sarı renkli olanı oldukça nadirdir. Bilhassa damgasız ve zamklı olanına (RR) demek olasılığı vardır. 10 paralık mor pul (ki nadirdir) ile kıyas edersek, mor 10 para bunun yanında mebzul kalır. Bu itibarla normal 1 kuruşun fiatının 5-6 katı bir değere sahip olmak gerekir.

1875 serisi pullarının per dantelsizleri olduğu malûmdur.

10 ve 20 p.nın per kısmen dantelsizleri bilinmekteyse de 1 kuruşun per kısmen dantelsizi bilinmemektedir. Her ne kadar 10 ve 20 paranın olduğuna göre 1 kuruşun da per kısmen dantelsizinin olması mantık gereği ise de, buna bugüne kadar rastlanmamıştır.